

PETO MIŠLJENJE O KOSOVU*

Sažetak i preporuke

Savetodavni odbor
Okvirne konvencije za
zaštitu nacionalnih
manjina

Usvojeno 16. februara 2023.

*Svako pominjanje Kosova u ovom tekstu, bilo da je reč o teritoriji, institucijama ili stanovništvu, treba tumačiti u punoj saglasnosti s Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija i bez

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ACFC/OP/V(2022)2

Objavljeno 26.05.2023

Ovaj dokument sadrži samo sažetak i preporuke prvobitnog mišljenja. Kompletan tekst mišljenja dostupan je na engleskom i francuskom jeziku na internet stranici Okvire konvencije za zaštitu nacionalnih manjina

Sekretarijat Okvire konvencije za zaštitu nacionalnih manjina

Savet Evrope

F-67075 Strazbur Cedex

Francuska

www.coe.int/minorities

SAŽETAK NALAZA

1. Kosovo* ima solidan pravni i politički okvir za zaštitu pripadnika nacionalnih manjina, koji je dodatno unapređen tokom perioda monitoringa. Dostignuća uključuju usvajanje regulatornog okvira za povratak raseljenih lica, nove politike i obimnije finansiranje zaštite manjinskih kultura, napore da se integriše pravosuđe i uspostavljanje višejezičkog programa Balkanistika na Univerzitetu u Prištini.

2. Između većinske zajednice i velikog broja nevećinskih zajednica vlada atmosfera međusobnog poštovanja i razumevanja. Mada su pripadnici zajednica Roma, Aškalija i Egipćana izloženi aktima anticiganstva, nadležni organi preduzimaju mere protiv tog specifičnog oblika rasizma. Slučajevi međuetničkog nasilja su retki. Kosovska policija delotvorno razrešava bezbednosne incidente koji pogađaju pripadnike manjinskih zajednica. Međutim, odnosi između zajednica kosovskih Albanaca i kosovskih Srba i dalje su izuzetno krhki. Među kosovskim Srbima postoji snažan osećaj otuđenosti i frustracije, što se ogleda i u tenzijama koje su se u nekoliko navrata pojačale tokom perioda monitoringa. Za vreme najnovije krize, krajem 2022. godine, porastao je broj bezbednosnih incidenata, i došlo je do podizanja barikada na putnim prelazima sa Srbijom i masovnih ostavki kosovskih Srba sa funkcija u javnim institucijama. Međuetnička i jezička podela teži da postane trajnog karaktera kroz odvojene školske sisteme i medijske prostore.

3. Gotovo da nije postignut nikakav napredak u vezi sa ključnim spornim pitanjima koja se tiču pripadnika zajednice kosovskih Srba. Nesprovođenje odluke Ustavnog suda u vezi sa vlasništvom nad zemljom srpskog pravoslavnog manastira Visoki Dečani, nepriznavanje svedočanstava završnih ispita u školama sa srpskim nastavnim planom i programom, ograničen napredak u slobodi kretanja i neuspostavljanje udruženja/zajednice opština sa većinskim srpskim stanovništvom na Kosovu* ostaju ogromna prepreka za delotvorno ostvarivanje manjinskih prava. Pozivanje nadležnih organa na načelo reciprociteta u tom kontekstu u suprotnosti je sa svrhom Okvirne konvencije, koja je deo pravnog poretka Kosova* i mora biti primenjena bez obzira na stajališta dveju strana.

4. Savetodavni odbor konstatuje da je neprocenjiva podrška koju je međunarodna zajednica pružila u važnim oblastima zaštite manjina dovela do izvesnog nedostatka osećaja odgovornosti nadležnih organa. Praktično sve inicijative kojima se podstiču međukulturalni kontakti između kosovskih Albanaca i kosovskih Srba u obrazovanju, na primer, pokreću i finansiraju međunarodni donatori i drugi sektori zaštite prava manjina, i takođe se znatno oslanjaju na spoljnu podršku. Postojanje paralelnih sistema obrazovanja i zdravstva i drugih upravnih struktura Srbije dodatno sprečava nadležne organe da preuzmu odgovornost za svoje društvo u celini. Zaštita manjinskih prava je suštinska odgovornost vlasti i treba da bude prihvaćena kao takva.

Romi, Aškalije i Egipćani

5. „Strategijom i akcionim planom za uključivanje zajednica Roma i Aškalija u kosovsko društvo 2017-2021” obezbeđena je solidna osnova za širok spektar mera preduzetih tokom perioda monitoringa. Nažalost, uticaj tog instrumenta nije pravilno procenjen. Tamo gde su dostupni podaci, npr. u oblasti obrazovanja, očigledno je da nije postignut veliki napredak, i to ne samo zbog pandemije Covid-19. Od ključnog je značaja sveobuhvatna primena nove „Strategije za unapređenje prava zajednica Roma i Aškalija”, koja je usvojena u julu 2022. godine nakon inkluzivnog procesa.

Tranziciona pravda

6. Različite inicijative za tranzicionu pravdu pokrenute tokom perioda monitoringa još uvek nisu dovele do široko dogovorenog procesa. Predstavnici zajednice kosovskih Srba vide pristup aktuelne vlade kao nedovoljno inkluzivan. Odnos prema ratnim zločinima i zločinima protiv čovečnosti počinjenih na ovoj teritoriji pre, za vreme i posle rata koji bi bio više usmeren na žrtve, kao i razumevanje gubitaka i stradanja svih strana u ratu neophodni su da bi se krenulo ka pomirenju.

Jezička prava

7. Primena obimnog jezičkog zakonodavstva još uvek je nedovoljna, što je predstavljalo probleme i tokom pandemije Covid-19. Iako se tehničke preporuke Poverenika za jezike obično sprovode, izgleda da nedostaje politička volja da se albansko-srpska dvojezičnost u potpunosti primeni u svim zvaničnim kontekstima. Potrebno je više resursa na centralnom i lokalnom nivou kako bi se obezbedili efikasnost i kvalitet prevoda.

Obrazovanje

8. Dalje postojanje paralelnog školskog sistema kojim upravlja Srbija i nedostatak nastavnog plana i programa na srpskom jeziku u kosovskom sistemu veoma su problematični ne samo za integraciju društva, već i za perspektive zapošljavanja dece iz zajednice kosovskih Srba kao i njihovih vršnjaka iz zajednica Goranaca, Roma, Bošnjaka, Hrvata i Crnogoraca sa Kosova* koji pohađaju te škole. Prilagođavanje bosanskohercegovačkih i turskih udžbenika novom nastavnim planu i programu iz 2018. trajalo je nekoliko godina i još uvek nije završeno. Nedovoljan je kvalitet učenja albanskog jezika za učenike koji nastavu pohađaju na bosanskom ili turskom jeziku.

PREPORUKE

9. Savetodavni odbor smatra da bi ove zaključne napomene i preporuke mogle poslužiti kao osnov rezolucije koju bi usvojio Komitet ministara u vezi sa sprovođenjem Okvirne konvencije od strane Kosova*.

10. Nadležni organi se pozivaju da uzmu u obzir detaljna zapažanja i preporuke sadržane u ovom Mišljenju Savetodavnog odbora. Naročito bi trebalo da preduzmu sledeće mere za dalje unapređenje primene Okvirne konvencije:

Preporuke za hitno delovanje

11. Savetodavni odbor poziva nadležne organe da osiguraju da se njihove poruke i mere za podsticanje društvene uključenosti eksplicitno odnose i na pripadnike srpske zajednice na Kosovu*. Da bi se izgradila osnova za međuetničko razumevanje i integraciju društva u celini, nadležni organi se pozivaju na sveobuhvatan, inkluzivan i rodno senzitivn. proces istine i pomirenja usmeren na žrtve

12. Savetodavni odbor poziva nadležne organe na Kosovu* da daju prioritet razvoju nastavnog plana i programa na srpskom jeziku u saradnji sa predstavnicima zajednica. Sve dok se situacija u vezi sa paralelnim obrazovnim sistemom pod upravom Srbije ne razreši, diplome koje izdaju takve škole i Univerzitet u Severnoj Mitrovici moraju da budu priznate.

13. Savetodavni odbor poziva nadležne organe da preduzmu sve neophodne mere za unapređenje primene Zakona o upotrebi jezika. To naročito uključuje osnaživanje prevodilačkih kapaciteta, zapošljavanje i obuku dvojezičnog i višejezičnog osoblja, kao i dodelu resursa opštinama i izgradnju njihovih kapaciteta za poboljšanje učinka u tom pogledu. Instituciji Poverenika za jezike potrebno je pružiti veću političku podršku.

Dalje preporuke¹

14. Savetodavni odbor poziva nadležne organe da pripreme i sprovedu popis stanovništva u bliskoj saradnji sa predstavnicima nacionalnih manjina, posebno sa pripadnicima srpske zajednice na Kosovu*, uz naglasak na osnaživanje njihovog poverenja u proces i rezultate. Popisni upitnik treba svim ispitanicima da pruži mogućnost da navedu više etničkih pripadnosti bez obzira na lične okolnosti.

15. Savetodavni odbor poziva nadležne organe da dodatno unaprede delotvornost pravnog i institucionalnog okvira za nediskriminaciju tako što će osigurati da Ombudsman ima adekvatne resurse, da postoji svest o postojanju te institucije i poverenje u nju među pripadnicima nacionalnih manjina, uključujući pripadnike zajednice kosovskih Srba, propisnim sprovođenjem preporuka institucije i razmatranjem uvođenja dalje parnične funkcije koja bi pokrivala i pojedinačne slučajeve.

16. Savetodavni odbor poziva nadležne organe da sprovedu presudu Ustavnog suda u vezi sa imovinskim pravima manastira Visoki Dečani i da na odgovarajući način razmotre aspekte zaštite kulturnog nasleđa u svakom procesu planiranja izgradnje puteva u blizini manastira.

17. Savetodavni odbor poziva nadležne organe da se postaraju da se incidenti zločina iz mržnje i drugih oblika neprijateljstva ili nasilja nad pripadnicima nacionalnih manjina odmah identifikuju, evidentiraju i delotvorno istraže i da počinioци budu pozvani na odgovornost.

18. Savetodavni odbor poziva nadležne organe da razviju sveobuhvatne politike i mere za sprečavanje ranih brakova i borbu protiv porodičnog i seksualnog nasilja i da podrže napore za podizanje svesti među roditeljima, u školama i zajednicama. Nadležni bi trebalo da obuče zaposlene u službama socijalne i dečije zaštite i organima sprovođenja zakona kako bi se obezbedilo da adekvatno reaguju na izveštaje pripadnika romske, aškaliske i egipćanske zajednice bez ikakve pristrasnosti i na rodno senzitivn. način. Takve politike treba da se razvijaju u bliskoj saradnji sa osobama koje pripadaju navedenim zajednicama, da budu zasnovane na činjenicama i da se bave osnovnim društvenim i ekonomskim pokretačima tih pitanja.

19. Savetodavni odbor poziva nadležne organe da preduzmu sve neophodne mere za unapređenje primene Zakona o upotrebi jezika u sudovima, posebno zapošljavanjem i obukom kvalifikovanih prevodilaca i tumača i obezbeđivanjem dovoljnih budžetskih sredstava za podršku implementaciji sistema sertifikacije sudskih tumača i prevodilaca.

20. Savetodavni odbor poziva nadležne organe na centralnom i opštinskom nivou da unaprede pristup romske, aškaliske i egipćanske dece obrazovanju, a posebno da popune praznine u predškolskom i višem srednjem obrazovanju i institucionalizuju adekvatnu javnu podršku centrima za učenje.

21. Savetodavni odbor poziva nadležne organe da omoguće dovoljan broj kvalitetnih obrazovnih materijala na bosanskom i turskom jeziku za sve relevantne predmete, uključujući one koji se konkretno odnose na datu zajednicu, kao i za nastavu albanskog kao drugog jezika.

22. Savetodavni odbor poziva nadležne organe da pruže svu neophodnu podršku novouspostavljenom programu Balkanistika na Univerzitetu u Prištini, što se odnosi i na prepreke u vezi sa školskim i fakultetskim diplomama koje izdaju obrazovne institucije kojima upravlja Srbija.

23. Savetodavni odbor poziva nadležne organe da intenziviraju napore na unapređenju društvenoekonomskog uključivanja i pružanja zdravstvene zaštite pripadnicima zajednica Roma, Aškalija i Egipćana u sklopu širih napora u razvoju održivog sistema socijalne zaštite i da postepeno smanje zavisnost od međunarodnog finansiranja u tim oblastima.

¹ Preporuke u nastavku navedene su po redosledu relevantnih članova Okvirne konvencije.

Praćenje ispunjavanja ovih preporuka

24. Savetodavni odbor podstiče nadležne organe da nakon objavljivanja ovog mišljenja u okviru petog ciklusa monitoringa, organizuju naknadni dijalog u tom kontekstu. Odbor smatra da bi bio koristan naknadni dijalog za razmatranje zapažanja i preporuka iznetih u ovom mišljenju. Nadalje, Savetodavni odbor je spreman da podrži nadležne organe u utvrđivanju najefikasnijih načina za sprovođenje preporuka sadržanih u ovom mišljenju.

Savetodavni odbor Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina nezavisno je telo koje pomaže Komitetu ministara Saveta Evrope u proceni adekvatnosti mera koje su preduzele potpisnice Okvirne konvencije kako bi sprovele u njoj izložena načela.

Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina, koju je usvojio Komitet ministara Saveta Evrope 10. novembra 1994. godine i koja je stupila na snagu 1. februara 1998. godine, postavlja načela koja treba poštovati, kao i ciljeve koje države moraju ostvariti kako bi obezbedile zaštitu nacionalnih manjina. Tekst Okvirne konvencije dostupan je na albanskom i srpskom, bosanskom, romskom, turskom, kao i mnogim drugim jezicima.

Ovo mišljenje sadrži ocenu Savetodavnog odbora nakon njegove pete posete Kosovu*.

www.coe.int/minorities

Savet Evrope je vodeća organizacija za ljudska prava na kontinentu.

Obuhvata 46 država članica, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Saveta Evrope potpisale su Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum čiji je cilj zaštita ljudskih prava, demokratije i vladavine prava.

Evropski sud za ljudska prava nadgleda primenu Konvencije u državama članicama.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE